

شخصیت شناسی زن در لیلی و مجنون نظامی

ویرایش و تألیف: فخرالدین اسعد کرکانی

مؤلفان:

دکتر نجیبه هنرور

(عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوارزم)

رسول رحمانی نجف آبادی

سرشناسه : هنرور، نجیبه، ۱۳۵۱ -
 عنوان و نام پدیدآور : شخصیت‌شناسی زن در لیلی و مجنون نظامی و ویس و رامین
 فخرالدین اسعد گرگانی/ مؤلفان نجیبه هنرور، رسول رحمانی نجف‌آبادی.
 مشخصات نشر : تهران: زبان امروز، ۱۳۹۵.
 مشخصات ظاهری : ۱۲۸ ص: ۵/۱۴ × ۵/۲۱ س.م.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۸۲۷۹-۰۱-۳
 وضعیت فهرست نویسی: فیپا
 یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۲۰ - ۱۲۸.
 موضوع : فخرالدین اسعد گرگانی، قرن ۵ ق. ویس و رامین - نقد و تفسیر
 موضوع : Fakhroddin As'ad Gorgani. Veis o Ramin - Criticism and interpretation :
 موضوع : نظامی، الیاس بن یوسف، ۵۳۰ - ۶۱۴ ق. لیلی و مجنون - نقد و تفسیر
 موضوع : Nezami, Elias - ibn - Yusuf. Leili va Majnoon - Criticism and interpretation :
 موضوع : زنان در ادبیات Women in literature
 شناسه افزوده : رحمانی نجف‌آبادی، رسول، ۱۳۵۳ -
 رده بندی کنگره : ۱۱۱۵ / ۹۵ / ۹۷ PIR۴۰۰۹
 رده بندی دیویی : ۸۴۰/۰۰۸۱۰۲ :
 شماره کتابشناسی ملی : ۲۸۰۰۸۵

شخصیت‌شناسی زن در لیلی و مجنون نظامی و ویس و رامین فخرالدین اسعد گرگانی دکتر نجیبه هنرور - رسول رحمانی نجف‌آبادی

ناشر : زبان امروز
 چاپ و صحافی : موسسه فنی دانشجو
 صفحه آرا : مهری ابراهیمی زرد
 نویت چاپ : اول - ۱۳۹۶
 تیراژ : ۲۰۰ نسخه
 قیمت : ۱۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۲۷۹-۰۱-۳ ISBN: 978-۶۰۰-8279-01-3

دفتر مرکزی کتاب‌آیلار:

انقلاب، خیابان شهید منیری جاوید (اردیبهشت)، خیابان شهدای ژاندارمری شرقی، تهران ۱۴۶
 (ساختمان آیلار) تلفن: ۶۶۴۰۱۲۵۵ - ۶۶۴۰۱۸۵۶ دورنگار: ۶۶۴۹۴۴۳۱
 کتاب سبز:

شهرستان خوی - خیابان امام - اول نوراله خان تلفن: ۳۶۲۲۸۰۰۴
 انتشارات زبان امروز:

خیابان انقلاب، خیابان دوازده فروردین، نبش کوچه نوروز، پلاک ۲۶۴
 تلفن: ۶۶۴۱۸۰۱۴

WWW: aylarbook.info

Email: aylarbook@yahoo.com

این اثر مشمول قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است. هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر، نشر یا پخش یا الکترونیک عرضه کند تحت پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

فهرست مطالب

۹	پیش گفتار
۲۱	ادبیات تحقیق
۱۶	چاه زن در دوره اساطیری ایران
۱۸	مقام زن در ایران باستان
۲۱	زن در گاهان
۲۲	خدایان و امشاسپندان مؤنث در اساطیر ایران
۲۲	ایزد بانوها
۲۳	آناهیتا
۲۴	اشه اهریشونگ
۲۴	چیستا
۲۴	زامیاد
۲۵	پارند
۲۵	سپندارمذ
۲۶	سیمای زن در ادبیات فارسی
۳۳	سیمای زن در ادبیات کلاسیک
۳۸	تقسیم بندی های ویژگی زنان در شاعران شاخص ادبیات کلاسیک فارسی
۳۸	ابعاد شخصیت زن در مخزن الاسرار نظامی

- ۳۸..... ابعاد شخصیت زن در بوستان سعدی
- ۳۹..... ابعاد شخصیت زن در مثنوی
- ۳۹..... ابعاد شخصیت زن در دیوان خاقانی
- ۴۱..... مروری بر آثار، افکار و احوال نظامی گنجوی و فخرالدین اسعد گرگانی
- ۴۲..... نظامی گنجینه ای
- ۴۶..... آثار نظامی
- ۴۸..... منظومه لیلی و مجنون
- ۴۹..... خلاصه داستان لیلی و مجنون
- ۵۲..... فخرالدین اسعد گرگانی
- ۵۷..... سبک شعری فخرالدین اسعد گرگانی
- ۵۷..... منظومه ویس و رامین
- ۵۹..... خلاصه داستان ویس و رامین
- ۶۵..... بررسی شخصیت زن در منظومه لیلی و مجنون نظامی
- ۶۶..... بررسی شخصیت زن در لیلی و مجنون نظامی
- ۶۸..... لیلی در بستر فرهنگی - اجتماعی عرب
- ۷۷..... لیلی از زبان نظامی
- ۸۴..... لیلی از منظر عرفان
- ۸۸..... لیلی، محبوب زمینی
- ۹۰..... لیلی محبوب عذری

- ۹۳ بررسی شخصیت زن در منظومه ویس و رامین فخرالدین اسعد گرگانی..
- ۹۴ بررسی شخصیت زن در منظومه ویس و رامین فخر الدین
- ۹۵ شهرو
- ۹۷ دایه
- ۱۰۴ ویس
- ۱۱۵ گل
- ۱۱۸ نتیجه گیری
- ۱۲۰ منابع

پیش گفتار

در جهان آفرینش وجود همه مخلوقات مظهر و تجلی گاه قدرت مطلق آفریدگار آنهاست. اما در این میان زن با تمام ویژگی های خاص روحی و جسمی اش، یکی از زیباترین، پیچیده ترین و لطیف ترین این مخلوقات است که آفرینش او به نحو اکمل بیانگر و مفسر صفات جمال خداوندی است؛ زیرا «إِنَّ أَجْمَلَ وَ يُحِبُّ الْجَمَالَ».

به همین دلیل وجود زن همواره الهام بخش طبع زیبا اندیشان و زیباپسندان عالم بوده است. چنانکه آناتول فرانس می گوید: ای زن! تو نه تنها آفریده مشیت خالق هستی، بلکه مولود و مصنوع هنر و تخیلات آدمیزاد هم هستی. آدمیان سواره آسمان روان خود بر سر تا پای تو زیبایی می یابند. شعرا از تارهای زن طبع بر اندام تو جامه می پوشانند و هنریشگان مدام بر قامت تو حله های از احوال ماه تابان می کشند و حتی دریاها و اقیانوس ها، گوه رهای خود را و معادن شمشیرهای زر و سیم خود را و باغ ها و گلستان، بهترین گل های خود را برای آراست و آرایش تو فراهم می سازند...

از حیث تکامل روحی و معنوی نیز باید گفت؛ زن اصالتاً از عالم مادی است که در خور همه کمالات و شایسته همه مقامات است و اساساً هیچ مانعی بر سر راه ارتقاء و تکامل همه جانبه وی و سیر در مسیر تکامل انسانی و گام برداشتن او در جهت سیر الی الله وجود ندارد.

ادبیات غنایی ایران با نام هایی گره خورده است که هر کدامشان سهمی بسزا در این زمینه دارند. ویس و رامین، لیلی و مجنون، بیژن و منیژه و ... همه از عناوین داستان های عاشقانه ای هستند که توسط شاعران

مختلف سروده شده‌اند. نگاه هر کدام از این شاعران در این منظومه‌ها به شخصیت‌های ساخته و پرداخته خود گونه‌ای از روابط میان عاشق و معشوق را به تصویر می‌کشد.

به هر حال می‌توان گفت تم اصلی این گونه داستان‌ها ماجرای دلبری و عشق و دلداری دو شخصیت اصلی هر داستان است که به طور کلی، منظومه‌ها به نام آنها خوانده می‌شوند.

در دو منظومه بیس و رامین و لیلی و مجنون نقش زن به طور متفاوتی با توجه به بستار فرهنگی و اجتماعی نمایان است که توسط دو شاعر توانا یعنی فخرالدین احمد کرکاشی و نظامی گنجوی به خوبی به تصویر کشیده شده است. در کتاب پیش رو قصد آن را داریم که به بررسی شخصیت زن به عنوان معشوقه، همسر، مادر، دانه و ... بپردازیم و طی این بررسی، به طور مقایسه‌ای جایگاه زن را در این دو منظومه دربابیم. در این نوع منظومه‌ها، برخوردهای فکری و عاطفی انسان‌ها ریز عملکردها و رفتارهایشان در تعامل با یکدیگر و حوادث مختلف در گستره وسیعی به تصویر کشیده می‌شود؛ لذا خصوصیات اخلاقی زنان در خلال واکنس‌ها و رفتارهایشان در مقابل دیگر مردمان جامعه از جنبه‌های مختلف بیشتر و بهتر نمایان می‌شود. بنابراین در این پژوهش می‌کوشیم تا تصویر زن را هم از خصوصیات اخلاقی و هم از حیث ویژگی‌های ظاهری و جسمانی بدان گونه که در آن سه منظومه‌های بیس و رامین و لیلی و مجنون منعکس شده است، مجسم سازیم.

بدین لحاظ در این مباحث، موضوعاتی چون جایگاه زن و موقعیت زن در پیشینه تاریخ ایران پیش از اسلام نیز بررسی شده است. با توجه به اینکه منظومه‌های غنایی یکی از مهمترین شاخه‌های ادبیات فارسی است و زن همواره به عنوان یکی از مهمترین ارکان منظومه‌های ادبی و به خصوص منظومه‌های غنایی مطرح بوده است و نیز از آنجا که نقد و بررسی و تحلیل شخصیت و جایگاه زن در این منظومه‌ها، موضوعی است که با

وجود اهمیت بسیار، تاکنون مورد تحقیق و جستجوی همه‌جانبه قرار نگرفته است، بر آنیم تا در حد امکان به این موضوع بپردازیم و شخصیت زن را در منظومه‌های لیلی و مجنون و ویس و رامین بررسی کنیم و ویژگی‌های اخلاقی و ظاهری و معنوی زن را، آن گونه که در منظومه‌های لیلی و مجنون و ویس و رامین منعکس شده است، ارزیابی کنیم. در این راستا بایگاہ زن در تاریخ ادب فارسی را بررسی کردیم.

در این کتاب بر آن بودیم که به سؤالات زیر پاسخ بدهیم.

۱. تصویرسازی زن در این منظومه‌ها چگونه است؟
 ۲. در این منظومه‌ها به چه جنبه‌ای از زن پرداخته شده است؟
 ۳. نقش مادر، در هر یک از این منظومه‌ها چگونه مجسم شده است؟
 ۴. در این منظومه‌ها معیار زیبایی زن چه بوده است؟
 ۵. ابعاد مختلف فعالیت‌های زن در این دو منظومه چگونه مجسم شده است؟
- اهدافی که ما را ترغیب به این پژوهش کرده عبارتند از:
۱. تبیین کیفیت و کمیت حضور و نقش زن در منظومه‌های لیلی و مجنون و ویس و رامین فخرالدین اسعد گرکانی.
 ۲. تبیین میزان تأثیرگذاری زن در روند منظرها به عنوان مادر، همسر یا معشوقه.

۳. بررسی معیارهای ارزشمندی زن در این دو منظومه.
 ۴. تبیین معیارهای زیبایی زنانه در این دو منظومه.
 ۵. تبیین تأثیر بستر اجتماعی و فرهنگی بر نقش زن در این دو منظومه.
- فرضیه‌های پژوهش عبارتند از:

۱. نقش زن در منظومه ویس و رامین بیشتر از نقش زن در منظومه لیلی و مجنون است.
۲. زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی مختلف دو داستان بر روی نقش زن در روند این دو منظومه تأثیرگذار بوده است.

۳. معیارهای زیبایی و ارزش زن در دو داستان متفاوت است.

۴. در منظومه‌های ویس و رامین و لیلی و مجنون نقش معشوقه نسبت به همسر و مادر پررنگ‌تر است.

با عنایت به اینکه بررسی و تحلیل شخصیت زن در منظومه‌های ویس و رامین و لیلی و مجنون هنوز صورت نگرفته است و با توجه به اینکه منظره‌های غنایی از شاخه‌های مهم ادبیات فارسی محسوب می‌شوند و زن به عنوان یکی از ارکان مهم این منظومه‌ها است، تحقیق در این زمینه می‌تواند گامی در جهت شناخت هر چه بیشتر شخصیت زن در این منظومه‌ها باشد. به این دلیل امیدواریم پژوهش حاضر بتواند ابعاد مختلف شخصیت زن را در آثار مذکور هویدا کند و همچنین کاری باشد که راه را برای پژوهشگران دیگر در این زمینه گشاید.

دکترنجیبه هنرور

هیأت علمی زبان و ادبیات فارسی